

Raymond Depardon eindigt de tweede aflevering van zijn plattelandsrepositie *Profils Paysans* met een plagerijtje aan het adres van een van zijn figuranten, de alleenstaande boer Alain. 'Ik zou zo graag mijn film eindigen met een bruiloft!' zegt Depardon onzichtbaar vanachter de camera vandaan.

De geboorte van elk kind met grote vreugde wordt begroet – geen wonder in een streek waar dorpen tegenwoordig drie bewoners hebben. Zeer terecht constateert Depardon dat de ontvolking van het platteland niet alleen een probleem is voor de ouderen, die geen opvolger hebben en tot hun dood op hun verkommerende boerderij blijven wonen, maar ook voor jongeren die hierdoor moeilijk voet aan de grond krijgen.

De meeste van Depardons boeren zijn oud, sommigen zijn middelbaar, een enkeling jong. Hun leven is meestal hard en vaak eenzaam.

'Ze weerhouden ons van het produceren van kwaliteit', zegt de ene boer. 'We gaan de VS achterna, waar de landbouw maar één procent is van het bruto binnenlandsproduct', zegt een jonge vrouw die juist boerin wil worden.

Depardon haalt zijn anonieme personages uit de gezichtloze statistieken te voorschijn en brengt ze voor ons tot leven als mensen van vlees en bloed. In feite doet hij hetzelfde in zijn film *10^e Chambre* uit 2004, waarin we een hele stoet mensen zien verschijnen voor de rechtbank van Parijs waar ze hun levens, hun verhalen en lotgevallen voor de rechter, maar ook aan camera, prijsgeven. Maar er zijn mensen die zelfs voor Depardon onbereikbaar blijven, zoals blijkt op de foto die op de uitnodiging staat voor de tentoonstelling van zijn werk tot 5 februari in het Nederlands Fotomuseum, van een inwoner van een Italiaans gesticht met zijn jas rond zijn hoofd.

Depardon is een multitalent. Hij is behalve filmer ook fotograaf, lid van het gezaghebbende fotografencollectief Magnum en maker van ruim 30 fotoboeken (die nu te zien zijn het Nederlands Fotomuseum in Rotterdam). 2004 was een topjaar voor hem, met de verschijning van vier boeken, een aantal films en de opstelling van een nieuwe filminstallatie met zeven schermen in de Fondation Cartier in Parijs. Zijn rechtbankfilm *10^e Chambre* viel eerder dit jaar de eer te beurt het Internationaal Film Festival van Rotterdam te openen.

Depardon laat zich niet in met de herbevolking van delen van het platteland door hordes buitenlanders, niet in de laatste plaats Nederlanders, die gretig een ruïne opkopen en zich op de restauratie daarvan storten als tegengif voor midlife-crisis en huwelijkslijtage. Dat proces is al jaren aan de gang in de Dordogne, nu is de Morvan aan de buurt. Hun komst is op z'n zachtst gezegd een gemengde zegen: natuurlijk kan een landgoed of een boerderij beter gerestaureerd worden dan instorten, natuurlijk heb je liever buitenlandse inwoners dan helemaal geen inwoners, natuurlijk hebben de Franse dorpen liever werk als timmerman of loodgieter bij de buitenlanders dan helemaal geen werk. En toch besluip je mij, en misschien jullie ook, een ongemakkelijk gevoel. Het

heeft iets wel van neo-kolonialisme, maar nu door de welvaart. De herenboeren van toen zijn de buitenlandse pensionado's van nu, de arme boeren zijn nog steeds de arme boeren, in hun kale keukens met een tl-buis en een stuk vaalgepoetst zeil op de tafel.

De situatie in Nederland is heel anders. Hier is het platteland veel meer een verlengstuk van de stad – dat kan ook, doordat de afstanden tussen stad en land hier heel klein zijn. Bij ons is juist een grote wisseltruc aan de gang: de boerenbevolking loopt terug – ruim duizend boeren per jaar houden er mee op, omdat ze het niet redden, of omdat ze geen opvolger hebben – en het aantal stedelingen op het platteland neemt toe.

Naarmate de landbouw terugloopt, moet het platteland op zoek gaan naar nieuwe bronnen van inkomsten. Die worden gevonden in het uitponden van de emotionele, of zo u wilt culturele waarde van het landleven. Die vat ik maar even samen als 'authenticiteit' en de heilige drieëenheid van rust, ruimte en groen.

Op het Nederlandse platteland zie je steeds minder productiedieren – koeien, varkens, kippen - en steeds meer paarden achter nuffige witte linten, Het zijn net grote honden, symbool van het platteland als lifestyle. Productie maakt plaats van consumptie, het boerenleven wordt vermarkt als een rurale belevenis. Geen aardappels meer maar een maïsdoelhof, geen hooi in de hooiberg maar caravans in de stalling, geen grupstal maar een balletstudio, geen koeien maar paarden.

De landbouw loopt terug, nu moeten toeristen het geld binnenbrengen. Met dat verschil dat een boer weet hoeveel uien hij van zijn akker kan halen of hoeveel melk uit zijn koe, maar niet voor hoeveel hij een toerist kan melken. Mensen uit de stad ziet het platteland voornamelijk als een plaatje. Wie van ons weet het fijne van het melkquotum, of de door Brussel gestelde beperkingen op de gewasbescherming? Wie heeft zich ooit verdiept in de mineralenboekhouding, of de ammoniakuitstoot?

Terwijl ik naar de films van Depardon keek over het Franse platteland moest ik denken aan mijn eigen vakantie afgelopen zomer, toen ik in de Lorraine terechtkwam bij een biologische kippenboer die één kamer verhuurt in de 12^e eeuwse donjon van zijn kasteel. De opbrengst van de kamer, 70 euro per dag een paar maanden van het jaar, leverde de helft van de inkomsten van het boerenbedrijf op.

Het Nederlands platteland wordt niet bedreigd door ontvolking, maar eerder door 'plastificering'. Hoe meer je je authenticiteit probeert tot een verkoopbaar product te verpakken, hoe groter het gevaar dat dat authentieke onder je handen vervliegt. Het is een duivels dilemma, want niets doen betekent ook achteruit boeren.

Grappig genoeg heeft Nederland volgens de criteria van de OECD niet eens een platteland. De gemeente met de laagste bevolkingsdichtheid van Nederland – Schiermonnikoog – heeft toch nog altijd gemiddeld 25 mensen per vierkante kilometer. Wij zitten dus nog altijd boven wat de OECD beschouwt als 'predominantly rural areas'. De landen met grote

plattelandsgebieden zijn Zweden, Finland, Spanje en Portugal met uitzondering van wat stroken langs de kust, Griekenland, Hongarije, Bulgarije, Roemenië - en Frankrijk beneden Parijs.

Dit geeft al een beetje aan dat er in Europa twee tegenovergestelde bewegingen aan de hand te zijn. Aan de ene kant heb je in de gebieden nabij de steden de trend van plasticering die ik net beschreef, aan de andere kant heb je marginalisering en leegloop en vergrijzing. Heeft het Nederlandse platteland zo gezien last van te veel dynamiek, deze perifere gebieden hebben er te weinig.

Terug naar Frankrijk, terug naar Depardon.

Ik weet niet of Depardon na *L'Approche* uit 2000 en *Le quotidien* uit 2004 nog een derde hoofdstuk van *Profils Paysans* in de zin heeft. Ik hoop het, al was het omdat hij deze boeren inmiddels voor mij genoeg te leven heeft gebracht dat ik graag wil weten hoe het hen vergaat. Ik bewonder de manier waarop hij met eindeloos geduld - mét zijn camera - toegang tot deze gesloten levens heeft weten te krijgen en hun vertrouwen heeft weten te winnen. Sommigen van hen, zegt hij zelf in de film, kent hij al jaren. Zijn *Profils Paysans* zijn een eerbetoon aan mensen die harde, simpele, geïsoleerde levens op het land leiden en aan hun uitstervende levenswijze.

Excuses - ik laat het sentimenteler klinken dan het is. Depardon is niet sentimenteel. Hij laat zijn onderwerp gewoon zien zoals het is, zonder weeklaag of krokodillentranen. Die droge objectiviteit benadrukt hij zelfs door de hele zakelijke, directe opstelling van de camera, recht voor de geïnterviewde en haast bewegingsloos. Soms zien we iemand behalve van voren, ook eens van opzij, maar dat is het dan.

En toch. Dicht onder de oppervlakte van de schijnbare objectiviteit van de camera schuilt een groot mededogen. Zonder ons een boodschap of een opdracht mee te geven, zonder ons lastig te vallen met zijn engagement, - alleen door hun verhalen, hun levens aan ons te laten zien. Maar met al zijn liefde en geduld, en zelfs met het machtige wapen van de camera, kan Depardon de situatie niet oplossen. De heilzame 'rust, ruimte en groen' die wij op het platteland zoeken, keren zich tegen zichzelf - er is té veel rust, té veel ruimte. Het is zoals de oude Marcelle Bresse zegt: 'Er zijn hier te weinig mensen.'

Tracy Metz

Filmmuseum, Amsterdam, 11 dec. 2005